

Målnummer:	Ö701-15	Avdelning:	1
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2015-11-06		
Rubrik:	Utmätning av medel på bankkonto som gäldenären har gemensamt med en annan person. Fråga om betydelsen av att hälften av behållningen på samma konto utmättes för gäldenärens skulder ett halvår tidigare.		
Lagrum:	4 kap. 17 § utsökningsbalken (1981:774)		
Rättsfall:	• NJA 1983 s. 436 • NJA 1988 s. 112 • NJA 2008 s. 444		

REFERAT

För betalning av C.L. åvilande skatteskulder utmätte Kronofogdemyndigheten den 29 maj 2013 hälften av tillgodohavandet på ett för henne och hennes make J.L. gemensamt bankkonto, ca 390 000 kr, med undantag för beneficium.

Den 13 december 2013 utmätte Kronofogdemyndigheten ånyo hälften av tillgodohavandet på samma bankkonto, denna gång ca 79 700 kr, med undantag för beneficium, för betalning av C.L:s skatteskulder.

Nacka tingsrätt

C.L. och J.L. överklagade det senare utmättningsbeslutet i Nacka tingsrätt och yrkade att tingsrätten skulle häva utmätningen. De gjorde gällande att de medel som kvarstod på bankkontot efter den tidigare utmätningen tillhörde J.L. ensam, med undantag endast för det belopp som då hade förbehållits C.L. som beneficium.

Skatteverket förklarade sig överlämna till rätten att bedöma om klagandena hade visat att den utmätta delen av banktillgodohavandet inte tillhörde C.L.

Tingsrätten (rådmannen Olof Nyman) anförde i beslut den 15 april 2014:

Skäl

Det aktuella bankkontot var fortfarande gemensamt vid tiden för den andra utmätningen. Enligt 4 kap. 17 § UB får lös egendom utmätas om det framgår att egendomen tillhör gäldenären. Medel på ett gemensamt bankkonto anses enligt praxis tillhöra kontoinnehavarna med lika stora andelar om inte annat visas (NJA 1988 s. 112). En sådan presumption är tillämplig även i utsökningsmål (jfr NJA 1983 s. 436). Det ankommer alltså på C.L. och J.L. att bevisa sitt påstående att banktillgodohavandet tillhörde J.L. ensam, bortsett från C.L:s beneficium.

De medel som kvarstod på bankkontot efter utmätningen av C.L:s andel i maj 2013 tillhörde J.L. ensam, med undantag för C.L:s beneficium. Att kvarvarande medel vid detta tillfälle tillhörde honom har dock ingen avgörande betydelse för vem som ska anses vara ägare till de medel som drygt sex månader senare finns på kontot.

C.L. och J.L. har anförts att kvarstående medel disponerats av J.L. samt att behållningen på kontot minskat. Minskningen är i och för sig ostridig. Någon närmare utredning om hur kontot använts eller om vem som haft rätt att disponera över kontobehållningen efter den första utmätningen, har dock inte presenterats av C.L. och J.L. C.L. ska då anses vara ägare till hälften av tillgodohavandet. Överklagandet ska därmed avslås.

Beslut

Tingsrätten avslår överklagandet.

Svea hovrätt

C.L. och J.L. överklagade i Svea hovrätt och yrkade att beslutet om utmätning av medel på det gemensamma bankkontot skulle undanröjas.

Hovrätten meddelade inte prövningstillstånd.

Sedan detta beslut överklagats meddelade HD (justitieråden Stefan Lindskog, Kerstin Calissendorff och Göran Lambertz) den 14 oktober 2014 tillstånd till målets prövning i hovrätten. Som skäl anförde HD:

Medel på ett bankkonto som makar har gemensamt presumeras - parterna emellan - tillhöra makarna med hälften var, se rättsfallet NJA 1988 s. 112. I målet uppkommer frågorna om och i så fall hur den presumtionsregeln ska tillämpas vid utmätning.

Tillstånd till målets prövning i hovrätten bör mot bakgrund av det anförda meddelas enligt 49 kap. 14 § 3 RB.

Skatteverket hänvisade i hovrätten till sitt yttrande vid tingsrätten.

Hovrätten (hovrättslagmannen Göran Karlstedt, hovrättsrådet Ingela Halvorsen samt tf. hovrättsassessorn Gabriel Lind af Hageby, referent) meddelade den 22 januari 2015 följande beslut:

Hovrätten instämmer i tingsrättens bedömning och avslår överklagandet.

Högsta domstolen

C.L. och J.L. överklagade hovrättens beslut och yrkade att utmätningen skulle hävas.

Skatteverket motsatte sig att hovrättens beslut ändrades.

HD avgjorde målet efter föredragning.

Föredraganden, justitiesekreteraren Anna Berglund, föreslog i betänkande följande beslut:

Skäl

Bakgrund och frågan i målet

1-4. Motsvarar i sak punkterna 1-3 i HD:s beslut.

5. Frågan i målet är om medel på ett bankkonto som gäldenären har gemensamt med annan kan presumeras tillhöra dem med lika andelar, när medlen på bankkontot blir föremål för utmätning med stöd av 4 kap. 17 § UB.

Gällande rätt

6. Enligt 4 kap. 17 § UB får lös egendom utmätas, om det framgår att egendomen tillhör gäldenären eller om han enligt 18 eller 19 § ska anses vara ägare. Bestämmelsen omfattar även lös egendom av sådan beskaffenhet att den inte kan vara föremål för besittning (se prop. 1980/81:8 s. 421).

7. Ett banktillgodohavande är sådan lös egendom som inte kan vara föremål för besittning i den mening som avses i 4 kap. 18 och 19 §§ UB. Presumtionerna som uppställs i de bestämmelserna är därför inte tillämpliga vid utmätning av ett banktillgodohavande. Det innebär att ett banktillgodohavande får utmätas med stöd av 4 kap. 17 § UB endast om det framgår att egendomen tillhör gäldenären (se NJA 1984 s. 656, NJA 1998 s. 275 och NJA 2009 s. 500).

8. En utgångspunkt är att det åvilar sökanden i utmätningens målet att styrka gäldenärens rätt till lös egendom för att utmätning ska få ske (jfr NJA 1983 s. 436). Kronofogdemyndigheten ska emellertid i behövlig utsträckning undersöka om gäldenären har utmättningsbar egendom (4 kap. 9 § UB). Denna skyldighet omfattar i princip även frågan om viss egendom tillhör gäldenären eller tredje man, vilket innebär att skyldigheten att klarlägga äganderätsfrågan i praktiken åvilar Kronofogdemyndigheten (jfr Gregow, Tredje mans rätt vid utmätning, 1987, s. 56 f.).

9. Kronofogdemyndighetens undersökningsskyldighet kompletteras av bestämmelser om upplysningsplikt för dels gäldenären, som är skyldig att lämna de uppgifter om sina tillgångar som behövs i målet (4 kap. 14 § UB), dels tredje man, som är skyldig att uppge om gäldenären har fordran hos eller annat mellanhavande med honom, som kan vara av betydelse för bedömning i vad mån gäldenären har utmättningsbar egendom (4 kap. 15 § UB).

10. För att uppfylla beviskravet i 4 kap. 17 § UB kan det vara tillräckligt med de faktiska förhållandena, t.ex. att ett banktillgodohavande står på konto i gäldenärens namn (se t.ex. Gregow, Tredje mans rätt vid utmätning, 1987, s. 254 samt NJA 1998 s. 275 och NJA 2009 s. 500). Detta gäller i vart fall när gäldenären är ensam kontohavare.

11. Av rättsfallet NJA 1988 s. 112 framgår att medel på ett bankkonto som makar har gemensamt presumeras - parterna emellan - i enlighet med den princip som kommit till uttryck i 1 § andra meningen lagen (1904:48 s. 1) om samäganderätt, tillhöra makarna med hälften var, om annat inte visas.

Bedömningen i detta fall

12. Det är ostridigt att makarna L. har det aktuella bankkontot gemensamt och att den totala behållningen på kontot har minskat sedan den föregående utmätningen på kontot. I målet finns emellertid ingen utredning t.ex. i fråga om det har gällt någon begränsning i dispositionsrätten till kontot eller om hur kontot rent faktiskt har använts och vilka transaktioner som har skett.

13. Det förhållandet att C.L. står som en av kontohavarna utgör ett så starkt stöd för hennes rätt till behållningen på kontot att det, i avsaknad av utredning som talar däremot, framgår att tillgodohavandet på kontot delvis tillhör henne. För att utmätning ska få äga rum med stöd av 4 kap. 17 § UB måste det dock också klarläggas hur stor hennes andel är.

14. I praktiken torde det vara mycket svårt för en utmätningssökande att utan stöd av en hjälpregel förmå styrka vilken preciserad andel av ett tillgodohavande på ett gemensamt bankkonto som tillhör gäldenären. Även med beaktande av de förutsättningar för att klarlägga äganderätten som initialt står till buds genom regleringen av Kronofogdemyndighetens undersökningsskyldighet och gäldenärens respektive tredje mans upplysningsplikt, måste det anses vara kontohavarna som av parterna har den bästa möjligheten att säkra och föra bevisning om hur ett konto har

disponerats och vilka transaktioner som förekommit, till närmare utvisande av ägarfördelningen mellan kontohavarna.

15. Några sakliga skäl för att av hänsyn till tredje man låta utmätning av ett banktillgodohavande som gäldenären har gemensamt med annan vara förenat med sådana bevisvårigheter för utmätningssökanden gör sig således inte gällande. Det är istället befogat att låta den presumtion som HD har lagt fast i rättsfallet NJA 1988 s. 112, med hänvisning till den princip som kommit till uttryck i 1 § lagen (1904:48 s. 1) om samäganderätt, få genomslag även vid utmätning med stöd av 4 kap. 17 § UB av tillgodohavande på bankkonto som gäldenären har gemensamt med annan. Det innebär att om det framgår att ett tillgodohavande på bankkonto delvis tillhör gäldenären, ska tillgodohavandet - om annat inte visas - anses tillhöra kontohavarna med lika andelar.

16. En tidigare utmätning på ett gemensamt konto utgör inte i sig ett hinder mot en förnyad utmätning på samma konto, oavsett vilken tidsperiod som har förflutit sedan den tidigare utmätningen. Kontobehållningens storlek vid tidpunkten för den förnyade utmätningen saknar typiskt sett, även ställd i relation till kontobehållningens storlek efter den föregående utmätningen, självständig bevisbetydelse för frågan om vilken kontohavare som medlen tillhör. Det sagda utesluter dock inte att sådana omständigheter tillsammans med övrig utredning i målet kan få betydelse för bedömningen av vad som är visat i varje enskilt fall.

17. Den tidsperiod om drygt sex månader som har förflutit sedan den föregående utmätningen på makarna L:s konto utgör således inte i sig och inte heller sammantagen med det förhållandet att den totala behållningen på kontot sedan dess har minskat, tillräckligt underlag för någon slutsats i fråga om hur äganderätten till medlen på kontot numera fördelar sig mellan makarna L. Makarna L. har inte lagt fram någon ytterligare utredning till stöd för sitt påstående att medlen på kontot tillhör J.L. ensam.

18. Tillgodohavandet på makarna L:s gemensamma bankkonto ska, eftersom de inte har visat annat, anses tillhöra dem med hälften vardera. Överklagandet ska därmed avslås.

HD:s avgörande

HD avslår överklagandet.

HD (justitieråden Ella Nyström, Ingemar Persson och Dag Mattsson, referent) meddelade den 6 november 2015 följande slutliga beslut:

Skäl

Bakgrund

1. För betalning av C.L:s skatteskulder beslutade Kronofogdemyndigheten den 13 december 2013 om utmätning av medel på C.L:s och maken J.L:s gemensamma bankkonto. Behållningen på kontot uppgick då till närmare 160 000 kr. Utmätningen omfattade hälften av behållningen med undantag för ett belopp som avsåg C.L:s behov, s.k. beneficium.

2. C.L. och J.L. har överklagat beslutet om utmätning. Till stöd för överklagandet har de hänvisat till att medel på det gemensamma bankkontot hade utmätts för C.L:s skatteskulder också ungefär ett halvår tidigare, den 29 maj 2013. Behållningen på kontot hade vid detta tillfälle varit närmare 800 000 kr och utmätningen hade omfattat hälften av det beloppet, med avdrag för beneficium. C.L. och J.L. har gjort gällande att de medel som fanns kvar på bankkontot efter utmätningen i maj sålunda tillhörde J.L. ensam och att det därför inte finns förutsättningar för den utmätning som beslutades i december 2013.

3. Tingsrätten avslog C.L:s och J.L:s överklagande. Hovrätten har fastställt tingsrättens beslut.

Utmätning av gemensamt banktillgodohavande

4. Den typ av bankkonto som är aktuell i målet utgörs av ett konto som är gemensamt för två personer. Enligt vad som brukar gälla för ett sådant konto får var och en av kontohavarna göra uttag på kontot, såvida det inte har särskilt avtalats att dispositionsrätten ska vara gemensam.

5. Utmätning av ett banktillgodohavande som detta görs som utmätning av fordran, dvs. som utmätning av rätten till betalning enligt kontoavtalet.

6. För att banktillgodohavandet ska kunna utmätas krävs att det framgår att fordringen tillhör gäldenären (4 kap. 17 § UB). Som princip gäller alltså att det åvilar sökanden att i utmätningsmålet styrka gäldenärens rätt till fordringen. Det får dock beaktas att den utredning som ligger till grund för prövningen är summarisk (se NJA 1983 s. 436, jfr även NJA 2008 s. 444). Den omständigheten att ett banktillgodohavande står inne på ett konto i gäldenärens namn utgör ett starkt positivt stöd för att fordringen tillhör gäldenären; det anses då ankomma på tredje man att visa så mycket stöd för sitt anspråk att gäldenärens rätt framstår som oklar (jfr Torkel Gregow, Tredje mans rätt vid utmätning, 1987, s. 254 f.).

7. I förhållandet mellan två kontohavare till ett gemensamt banktillgodohavande bör den andel som tillhör en av dem i enlighet med den princip som har kommit till uttryck i 1 § andra meningen lagen (1904:48 s. 1) om samäganderätt bestämmas till hälften av tillgodohavandet, om inte annat visas (se NJA 1988 s. 112).

Bedömningen i detta fall

8. Endast den omständigheten att hälften av den behållning som fanns på det gemensamma bankkontot den 29 maj 2013 då utmättes för C.L:s skulder innebär inte att hennes rätt till hälften av behållningen på kontot den 13 december 2013 framstår som oklar. I avsaknad av uppgifter och utredning från C.L. och J.L. om användningen av deras bankkonto efter den första utmätningen får det alltså anses framgå att hälften av behållningen tillhör C.L. Någon skyldighet för Kronofogdemyndigheten att i den aktuella situationen närmare undersöka användningen av kontot föreligger inte.

9. Som tingsrätten och hovrätten har konstaterat finns det därmed förutsättningar för utmätning enligt 4 kap. 17 § UB.

HD:s avgörande

HD avslår överklagandet.

Justitieråden Kerstin Calissendorff och Anders Eka var skiljaktiga och biföll överklagandet samt ansåg att skälen för beslutet skulle ha följande lydelse från och med punkten 6.

6. För att banktillgodohavandet ska kunna utmätas krävs att det framgår att fordringen tillhör gäldenären (4 kap. 17 § UB). Som princip gäller alltså att det åvilar sökanden att i utmätningsmålet styrka gäldenärens rätt till fordringen, med beaktande av att den utredning som ligger till grund för prövningen är summarisk (se NJA 1983 s. 436).

7. Den omständigheten att ett banktillgodohavande står inne på ett konto i gäldenärens namn utgör normalt sett ett starkt positivt stöd för att fordringen tillhör gäldenären. I förhållandet mellan två kontohavare till ett gemensamt banktillgodohavande bör som utgångspunkt den andel som tillhör en av dem i

enlighet med den princip som har kommit till uttryck i 1 § andra meningen lagen (1904:48 s. 1) om samäganderätt bestämmas till hälften av tillgodohavandet (se NJA 1988 s. 112). I vissa fall kan förhållandena emellertid vara sådana att det, trots att gäldenären står som kontohavare, finns anledning att betvivla att gäldenären har del i banktillgodohavandet. Det kan också vara så att den andre kontohavaren anför omständigheter som gör att gäldenärens samäganderätt till fordringen framstår som oklar. Kronofogdemyndigheten ska då, om annan utredning saknas, avstå från utmätning (jfr Torkel Gregow, Tredje mans rätt vid utmätning, 1987, s. 254 f.).

Bedömningen i detta fall

8. I detta fall har det vid den utmätning som genomfördes i maj 2013, dvs. ungefär ett halvår före den i målet aktuella utmätningen, konstaterats att den fordran som efter den utmätningen kvarstod på kontot tillhörde J.L. Det har gått en förhållandevis kort tid efter den utmätningen och behållningen på kontot har minskat sedan dess. Mot denna bakgrund kan inte enbart den omständigheten att C.L. fortfarande står som kontohavare innebära att sökanden kan anses ha styrkt att fordringen på banken till hälften tillkommer C.L. För detta skulle krävas att sökanden förebärade åtminstone viss bevisning till stöd för sitt påstående om att C.L. blivit hälftenägare till fordringen. Av betydelse är därvid att Kronofogdemyndigheten har möjlighet att med stöd av 4 kap. 15 § UB begära in utredning, exempelvis kontoutdrag från banker.

9. Sammantaget innebär det anförda att förutsättningarna för utmätning i detta fall inte är uppfyllda. Utmätningen ska därför upphävas.

Justitierådet Dag Mattsson tillade för egen del.

I rättsfallet NJA 1987 s. 56 konstaterades att utmätning beträffande två makars gemensamma fordran på räntebidrag enligt bostadsfinansieringsförordningen för ena makens skulder inte kunde avse större del av fordringen än vad som, med hänsyn till förhållandet mellan makarna, tillkom maken, dvs. hälften. Detta gällde oavsett till vem bostadsstyrelsen kunnat med befriande verkan utbetala räntebidragsbeloppet. Makarna var solidariskt betalningsansvariga för det bostadslån som var förenat med bidraget.

Det är inte aktuellt att nu pröva om motsvarande gäller i en situation som den som föreligger i målet eller om, trots kontohavarnas inbördes förhållande, hela behållningen på det gemensamma bankkontot kan utmätas.

HD:s beslut meddelat: den 6 november 2015.

Mål nr: Ö 701-15.

Lagrum: 4 kap. 17 § UB.

Rättsfall: NJA 1983 s. 436, NJA 1988 s. 112 och NJA 2008 s. 444.

Sökord: Utmätning; Bankkonto; Samäganderätt
